

“Реализиране на Европейското пространство за висше образование”

Комюнике на Конференцията на министрите, отговарящи за висше образование, Берлин, 19.09. 2003 г.

Преамбюл

На 19 юни 1999 г., година след Сорбонската декларация, 29 европейски министри на висшето образование подписаха Болонската декларация. Те се споразумяха относно постигането на важни съвместни цели, свързани с развитието до 2010 г. на едно тясно свързано и кохерентно Европейско пространство за висше образование. На последвалата конференция в Прага, проведена на 19 май 2001 г., те увеличиха броя на целите и препотвърдиха ангажимента си да изградят Европейското пространство за висше образование до 2010 г. На 19 септември 2003 г., министрите, отговорни за висшето образование на 33 европейски страни, се срещнаха в Берлин, за да направят преглед на постигнатия напредък и да поставят приоритети и нови цели за следващите години, с оглед да се ускори реализацията на Европейското пространство за висше образование. Те се споразумяха по следните въпроси, принципи и приоритети:

Министрите препотвърждават важното значение, което има социалното измерение на Болонския процес. Нуждата от повишаване на конкурентността трябва да се уравни чрез подобряване на социалните характеристики на Европейското пространство за висше образование, целящо засилването на социалната кохезия и намаляване на социалните и полови неравенства както на национално, така и на европейско ниво. В този контекст, министрите потвърждават своята позиция, че висшето образование е обществено благо и обществена отговорност. Те подчертават, че академичните ценности трябва да доминират в международното академично сътрудничество и обмен.

Министрите взимат предвид заключенията на Европейския Съвет от Лисабон (2000 г.) и тези от Барселона (2002 г.), насочени към превръщането на Европа в “най-конкурентната и динамична икономика в света, базирана на познанието, способна на устойчив икономически растеж с повече и по-добри работни места и по-голяма социална кохезия”, и призоваващи към по-нататъшни действия и по-тясно сътрудничество в контекста на Болонския процес.

Министрите взимат под внимание Доклада за напредъка съставен от Последващата група за развитието на Болонския процес между Прага и Берлин. Те също така взимат под внимание и доклада Тенденции III, подготвен от Европейската Асоциация на Университетите, както и резултатите от семинарите, организирани от няколко страни-членки, институции за висше образование, организации и студенти като част от работната програма между

Прага и Берлин. По-нататък министрите отбелязват националните доклади, които свидетелстват за постигнатия значителен напредък в прилагането на принципите на Болонския процес. В заключение, те взимат предвид посланията на Европейската Комисия и Съвета на Европа и признават тяхната подкрепа за осъществяването на процеса.

Министрите се споразумяват относно предприемането на действия, които да осигурят по-тесни връзки като цяло между системите на висшето образование и научните изследвания в съответните страни. Възникващото Европейско пространство за висше образование ще спечели от съвместните действия с Европейското изследователско пространство, укрепвайки по този начин основата за изграждането на Европа на Познанието. Целта е да се запазят културните богатства и езиковото разнообразие на Европа, произтичащи от наследените различни традиции, както и да се насърчи потенциалът за новаторство и социално и икономическо развитие чрез засилено сътрудничество между европейските институции за висше образование.

Министрите признават фундаменталната роля на институциите за висше образование и студентските организации в развитието на Европейското пространство за висше образование. Те взимат предвид посланието на Европейската Асоциация на Университетите (EUA), произтичащо от Конвенцията от Грац на институциите за висше образование, приноса на Европейската Асоциация на Институциите за Висше Образование /EURASHE/ и съобщенията на Националните Съюзи на Студентите в Европа /ESIB/.

Министрите приветстват интереса, проявен от други региони на света, към развитието на Европейското пространство за висше образование. Те също така приветстват като гости на тази конференция представителите на европейски страни, които все още не са част от Болонския процес, както и тези на Последващата комисия на Европейския съюз, Латинска Америка и Карибите /EULAC/ за Общо пространство за висше образование.

Напредък

Министрите приветстват различните инициативи, предприети след Срещата на върха за висше образование в Прага, насочени към постигането на една по-добра сравнимост и съвместимост, към превръщането на системите за висше образование в по-прозрачни системи и към повишаването на качеството на европейското висше образование на институционално и национално ниво. Те оценяват сътрудничеството и ангажираността на всички партньори – институциите за висше образование, студентите и други заинтересовани страни – за постигането на този резултат.

Министрите изтъкват важното значение на всички елементи на Болонския процес за създаването на Европейско пространство за висше образование и подчертават необходимостта от ускоряване на усилията на институционално, национално и европейско ниво. Но за да дадат на процеса по-натасен импулс, те самите се ангажират с междинни приоритети за следващите две години. Те ще увеличат своите усилия в посока насърчаване на ефективни системи за осигуряване на качеството, увеличаване на ефективната употреба на системата,

базирана на два цикъла, и подобряване на системата за признаване на степени и периоди на обучение.

Осигуряване на качеството

Установено е, че качеството на висшето образование се намира в сърцевината на изграждането на Европейското пространство за висше образование. Министрите се ангажират да подкрепят по-нататъшното развитие на осигуряването на качеството на институционално, национално и европейско ниво. Те подчертават необходимостта от разработване на взаимно споделени критерии и методологии за осигуряване на качеството.

Те също така подчертават, че в съгласие с принципа на институционалната автономия основната отговорност за осигуряването на качество във висшето образование принадлежи на всяка отделна институция. Това полага основата на реална отговорност на академичната система вътре в националната рамка за качество.

Затова те се споразумяха, че не по-късно от 2005 година националните системи за осигуряване на качество трябва да включват:

- Определение на отговорностите на включените органи и институции;
- Оценяване на програми или институции, включително вътрешно оценяване, външен преглед, участие на студенти и публикуване на резултатите;
- Система на акредитация, сертификация или подобни процедури;
- Международно участие, сътрудничество и връзки.

На европейско равнище Министрите приканват Европейската мрежа за осигуряване на качеството във висшето образование (ENQA) чрез нейните членове и в сътрудничество с EUA, EURASHE и ESIB, да се разработи съгласувана поредица от стандарти, процедури и ръководства за осигуряване на качеството; да се проучат начините за гарантиране на една адекватна равнопоставена система на преглед на осигуряване на качеството и/или на агенциите или органите за акредитация и да докладва през 2005 г. на Министрите чрез Последващата група. Съответният отчет ще бъде използван за експертиза на други асоциации и мрежи за осигуряване на качеството.

Степенна структура: Възприемане на система, базирана на два основни цикъла

Министрите със задоволство отбелязват, следвайки произтичащия от Болонската декларация ангажимент към двуцикълната система, че в момента се извършва значително реструктуриране на европейския пейзаж. Всички министри се ангажират да започнат прилагането на двуцикълната система не по-късно от 2005 г.

Министрите подчертават важността на това постигнатият напредък да се затвърди, както и схващането и възприемането на новите квалификации да се подобрят чрез засилване на диалога както вътре в самите институции, така и между институциите и работодателите.

Министрите насърчават страните-членки да разработят рамка за сравними и съвместими квалификации за техните системи за висше образование, която рамка да се стреми да опише квалификациите от гл.т. на учебната натовареност, нивото, резултатите от обучението, компетенциите и профила. Те също поемат задължението да разработят всеобхватна рамка от квалификации за Европейското пространство за висше образование.

В тези рамки степените би трябвало да имат различно дефинирани резултати. Степените от първия и втория цикъл трябва да имат различни ориентации и различни профили, за да отразят многообразието на индивидуалните и академичните нужди, както и тези на пазара на труда. По смисъла на Лисабонската конвенция за признаване степените от първия цикъл трябва да дават достъп до програми от втория цикъл. Степените от втория цикъл трябва да дават достъп до докторско обучение.

Министрите приканват Последващата група да изследва дали и как по-краткото висше образование може да бъде свързано с първия цикъл на квалификационната рамка за Европейското пространство за висше образование.

Министрите подчертават ангажимента си за превръщането на висшето образование в еднакво достъпно за всички, на основата на възможностите, с всички подходящи средства.

Насърчаване на мобилността

Мобилността на студенти, преподаватели и административен състав е основата на създаването на Европейско пространство за висше образование. Министрите изтъкват важността на мобилността за академичната, културната, а също и политическата, социалната и икономическата сфера. Те отбелязват с удовлетворение, че след тяхната последна среща са се увеличили схемите за мобилност благодарение също и на съществената подкрепа на програмите на Европейския съюз. Те се споразумяват да предприемат необходимите стъпки за подобряване на качеството и за осигуряване на статистически данни за студентската мобилност.

Те потвърждават своето намерение да положат необходимите усилия за премахване на всички пречки за мобилност в рамките на Европейското пространство за висше образование. С оглед насърчаването на студентската мобилност министрите ще предприемат необходимите стъпки за осигуряване на преносимостта на националните заеми и стипендии.

Създаване на система от кредити

Министрите подчертават важната роля, която играе Европейската система за трансфер на кредити /ECTS/ за улесняването на студентската мобилност и разработването на международни учебни планове. Те отбелязват, че Европейската система за трансфер на кредити става все повече основна база за националните кредитни системи. Те насърчават но-нататъшния напредък с цел Европейската система за трансфер на кредити да бъде не само система за

трансфер, но също и за акумулиране на кредити; да се прилага последователно, така както се развива във възникващото Европейското пространство за висше образование.

Признаване на степени: Възприемане на система на лесно разбираеми и сравними степени

Министрите подчертават важността на Лисабонската конвенция за признаване, която трябва да бъде ратифицирана от всички държави, участващи в Болонския процес, и призовават ENIC и NARIC мрежите да съдействат, заедно с компетентните национални власти, изпълнението на Конвенцията да продължи.

Те поставят като цел всеки студент, завършващ от 2005 г. нататък, автоматично и безплатно да получава Дипломно Приложение (Diploma Supplement). То трябва да се издава на един от най-широко разпространените европейски езици.

Те приканват институциите и работодателите възможно най-пълноценно да се възползват от Дипломното Приложение, така че да се използват от по-голямата прозрачност и гъвкавост на степенните системи на висше образование, насърчаването на заетостта и улесняването на академичното признаване за по-нататъшно обучение.

Институциите за висше образование и студентите

Министрите приветстват ангажираността на институциите за висше образование и студентите към Болонския процес и признават, че именно активното участие на всички партньори в процеса е основата, която ще осигури неговия успех в дългосрочен план.

Осъзнавайки важното съдействие, което могат да окажат силните институции, съдействайки за икономическото и социалното развитие, министрите приемат, че е необходимо на институциите да се предостави властта сами да вземат решения относно своята вътрешна организация и администрация. По-нататък, Министрите призовават самите институции да гарантират пълното интегриране на реформите към същинските им функции и процеси.

Министрите отбелязват конструктивното участие на студентските организации в Болонския процес и подчертават необходимостта студентите продължително и в ранен етап да бъдат включвани в бъдещите дейности.

Студентите са пълноправни партньори в управлението на висшето образование. Министрите отбелязват, че национални законодателни мерки за осигуряване на участието на студентите са в голяма степен налице в цялото Европейското пространство за висше образование. Те също призовават институциите и студентските организации да набележат пътища за действителното включване на студентите в управлението на висшето образование.

Министрите подчертават необходимостта от наличието на подходящи условия за учене и живеене за студентите, така че те да могат успешно да завършват своето обучение в рамките на подходящ период от време без пречки от

икономически и социален характер. Те изтъкват и необходимостта от повече сравними данни за социалното и икономическо състояние на студентите.

Насърчаване на европейското измерение във висшето образование

Министрите отбелязват, че - следвайки призива от Прага - се разработват допълнителни модули, курсове и учебни програми с европейско съдържание.

Те отбелязват, че институциите за висше образование в различни европейски страни са предприели инициативи да обединят своите академични ресурси и културни традиции, за да насърчат разработването на интегрирани учебни програми и съвместни степени за първо, второ и трето ниво.

Освен това, те подчертават необходимостта в програмите за съвместни степени да се осигури съществен период на обучение в чужбина, както и подходящи условия за лингвистично разнообразие и езиково обучение, така че студентите да могат да постигнат своя пълен потенциал за европейска идентичност, гражданство и реализация.

Министрите се споразумяват да се ангажират на национално ниво с премахването на законодателните бариери при въвеждането и признаването на такива степени. Те активно подкрепят разработването и адекватното осигуряване на качеството на интегрирани учебни планове, водещи до съвместни степени.

Повишаване на привлекателността на Европейското пространство за висше образование

Министрите се съгласяват, че привлекателността и отвореността на европейското висше образование трябва да се повишат. Те потвърждават своята готовност за по-нататъшно развитие на програмите за стипендии за студенти от трети страни.

Министрите декларират, че транснационалният обмен във висшето образование трябва да се ръководи на базата на академичното качество и академичните ценности. Те се съгласяват да работят в тази насока на всички подходящи форуми. При всички положения такива форуми трябва да включват социалните и икономическите партньори.

Те насърчават сътрудничеството с други региони на света чрез отварянето на Болонските семинари и конференции към представители на тези региони.

Обучение през целия живот

Министрите подчертават важния принос на висшето образование за превръщането на обучението през целия живот в реалност. Те предприемат стъпки за изравняването на своите национални политики с оглед реализирането на тази цел и подтикват институциите за висше образование, както и всички

заинтересовани страни, да увеличат възможностите за обучение през целия живот на ниво висше образование, включително признаването на предишно обучение. Те изтъкват, че подобно действие трябва да бъде неделима част от висшето образование.

Освен това министрите призовават тези, които работят върху квалификационните рамки за Европейското пространство за висше образование, да обхванат широкия кръг от гъвкави начини за обучение, възможности и техники, и по подходящ начин да използват кредитите на Европейската система за трансфер на кредити.

Те подчертават необходимостта от подобряване на възможностите за всички граждани, в съответствие с техните желания и способности, да следват пътеките на обучението през целия живот вътре към и в рамките на висшето образование.

Допълнителни действия

Европейското пространство за висше образование и Европейското научноизследователско пространство – два стълба на обществото, основано на познанието

Съзнавайки необходимостта от насърчаване на по-тесни връзки между Европейското пространство за висше образование и Европейското научноизследователско пространство в една Европа на Познанието, както и важноста на научните изследвания като неделима част от висшето образование в Европа, министрите считат, че е необходимо да се отиде отвъд сегашния фокус от два основни цикъла на висше образование и докторската степен да се включи като трети цикъл в Болонския процес. Те подчертават важноста на научните изследвания и на обучението в научните изследвания. Също така те акцентират като цяло върху насърчаването на интердисциплинарност от една страна в поддържането и подобряването на качеството на висшето образование, а от друга – в засилването на конкурентността на европейското висше образование. Министрите апелират за повишаване на мобилността на докторско и следдокторско ниво и насърчават заинтересованите институции да повишат сътрудничеството в докторското обучение и в обучението на млади изследователи.

Министрите ще положат необходимите усилия европейските институции за висше образование да станат още по-привлекателен и ефективен партньор. Затова министрите молят институциите за висше образование да повишат ролята и релевантността на научните изследвания към технологичната, социалната и културната еволюция и към нуждите на обществото.

Министрите разбират, че съществуват пречки, възпрепятстващи постигането на тези цели и те не могат да бъдат решени единствено от институциите за висше образование. Това изисква силна подкрепа, включително финасова, както и подходящи решения от националните правителства и европейските органи.

В заключение министрите заявяват, че мрежите на докторско ниво трябва бъдат подкрепени да стимулират развитието на добри постижения и да станат един от отличителните белези на Европейското пространство за висше образование.

Критично оценяване

С оглед поставените за 2010 г. цели се очаква да бъдат въведени мерки за критично оценяване на постигнатия напредък в Болонския процес. Даването на една средносрочна оценка би осигурило надеждна информация за това как процесът всъщност напредва и би дало възможност да се вземат коригиращи мерки, ако се налага.

Министрите възлагат на Последващата група да организира процеса на критично оценяване навреме за тяхната среща на върха през 2005 г., както и да се заеме с подготовката на подробни доклади за напредъка и осъществяването на средносрочните приоритети, поставени за следващите две години:

- Осигуряване на качеството
- Двущикълната система
- Признаване на степени и периоди на обучение

Нещо повече - участващите страни ще бъдат подготвени да позволят достъп до необходимата информация за изследвания върху висшето образование, свързани с целите на Болонския процес. Така ще бъде улеснен достъпът до банките данни и резултатите от предприетите изследвания.

Следващи стъпки

Нови членове

Министрите считат, че е необходимо да се преработи клаузата на Комюникето от Прага за кандидатурите за членство, както следва:

Държавите-страни по Европейската културна конвенция могат да бъдат избирани за членове на Европейското пространство за висше образование, ако декларират желание да следват и осъществяват целите на Болонския процес в своите собствени системи за висше образование. Техните кандидатури трябва да съдържат информация за това как те ще изпълняват принципите и целите на Декларацията.

Министрите решават да приемат молбите за членство на Албания, Андора, Босна и Херцеговина, Ватикана, Русия, Сърбия и Черна гора, Македония и да приветстват тези държави като нови членове, разширявайки по-този начин процеса до 40 европейски държави.

Министрите признават, че членството в Болонския процес предполага съществена промяна и реформа за всички подписали декларацията страни. Те се съгласяват да подкрепят новоприсъединилите се към Декларацията страни в тези промени и реформи, правейки ги част от общите дискусии и подпомагане, които Болонският процес включва.

Следваща структура

Министрите поверяват изпълнението на всички въпроси, обхванати от Комюникето, цялостното насочване на Болонския процес и подготовката на следващата министерска среща на Последваща група, която ще включва представители на всички членове на Болонския процес и на Европейската комисия, заедно със Съвета на Европа, Европейската Университетска Асоциация, EURASHE, ESIB и UNESCO/CEPES като консултативни членове. Тази група, която ще се свиква поне два пъти годишно, ще бъде ръководена от Председателството на ЕС, заедно със страната-домакин на следващата Конференция на министрите като вице-председател.

Съвет, също ръководен от Председателството на ЕС, ще наблюдава работата между срещите на Последващата група. Този Съвет ще бъде съставен от председателя, следващата страна-домакин като вице-председател, предишното и следващото Председателство на ЕС, три страни-участнички, избирани за една година от Последващата група, Европейската комисия и - като консултативни членове – Съвета на Европа, Европейската Университетска Асоциация, EURASHE и ESIB. Последващата група, както и Съветът, могат да свикват ad hoc работни групи, ако сметнат за необходимо.

Цялостната следваща работа ще бъде подкрепяна от Секретариат, който ще се осигури от страната-домакин на следващата Конференция на Министрите.

На своята първа среща след Берлинската конференция Последващата група е помолена да дефинира отговорностите на Съвета и задачите на Секретариата.

Работна програма “2003-2005”

Министрите молят Последващата група да координира дейностите за напредването на Болонския процес, както се посочва в темите и действията, обхванати от настоящото Комюнике, и да докладва за тях на време за следващата среща на министрите през 2005 г.

Следваща конференция

Министрите решават да проведат следващата конференция в град Берген /Норвегия/ през месец май 2005 година.

Превод: Национален Институт по образование